

Őseink nyomán Belső-Ázsiában

VÉDELMEZŐ ISTENSÉGEK ÉS DÉMONOK MONGÓLIÁBAN ÉS TIBETBEN

L'Harmattan

TARTALOM

Bevezetés a sorozathoz	7
Bevezetés a kötethez	9

RÍTUSOK, SZERTARTÁSOK

<i>Sárközi Alice</i> : Füstáldozat Atay-a tengrinek, a mongol ló-istennek	15
<i>Kakas Beáta</i> : Varázsige a lófejű istenséghez – <i>Hayagrīvavidyā</i>	31
<i>Majer Zsuzsa–Teleki Krisztina</i> : Mongol-tibeti hálaadó áldozat (<i>danrag</i>) a haragvó istenségeknek	39
<i>Török Róbert</i> : Egy mongol tanvédő istenség, Dayan Degereki kísérete egy tibeti nyelvű áldozati rituálészöveg alapján	65
<i>Bethlenfalvy Géza</i> : A négy tibeti <i>bdud</i> -démon (<i>bdud bzhi</i>)-kultusza.	75
<i>Takács Réka</i> : Fohász Amnyemachenhez	83
<i>Takács Réka</i> : Egy kelet-tibeti népi rítus: <i>glu rol</i>	99
<i>Kuzder Rita</i> : Necshung, a tibeti állami orákulum	119
<i>Gelle Zsóka</i> : Mo – a divináció tibeti módszere	143
<i>Balogh Mátyás</i> : A burjátok és sámánjaik Kelet-Mongóliában <i>Fekete és fehér sámánok beavató szertartásainak hagyománya,</i> <i>szabályrendszere és változatai a mongóliai burjátok körében</i>	157

MO – A TIBETI DIVINÁCIÓ MÓDSZERE

Minden kultúrának megvannak a saját módszerei, melyek segítségével az emberek megérthetik, értelmezhetik a sors jeleit, és elemezni tudják az okokat, melyek következményeként különböző helyzetek és események bontakoznak ki életükben. A jóslásnak három alapvető típusa különböztethető meg: a közvetlen, a közvetett és az induktív (rávezető) módszer. Közvetlen módszernek azt nevezzük, amikor a divinációt végző tudatában közvetlenül felmerülő jelek adnak választ a feltett kérdésre. Amikor a jósláshoz valamilyen finomabb szintű belső elem társul, mint pl. egy álom, akkor közvetett divinációról beszélünk. A legszélesebben a rávezető módszer terjedt el, amely különböző külső eszközöket használ közvetlen vagy közvetett módon. A következőkben egy rávezető divinációs módszert kívánok ismertetni, ez a tibeti *mo*.

A *mo* (tib. *mo*) szó tibetiül egy jóslási formát jelöl: a kérdező felteszi jövőre vonatkozó kérdést, melyre önmaga, vagy egy általa felkért személy keresi a választ valamilyen eszköz segítségével, ami lehet kő, kocka, tükör, imafüzér (tib. *'phreng ba*), kötél, kártya, bot, állatok lapockacsontja, dob, vagy éppen a madarak repülése, különböző állatok viselkedése. A véletlenszerűen kapott választ magyarázza aztán a jós: saját tapasztalataira hagyatkozva, korábbi esetek alapján, vagy jóskönyv segítségével. Hogy milyen ősi ez a módszer, azt egy ladaki helynév szemléletesen igazolja. Rupcshutól nem messze, a nyugat-tibeti határnál van egy hely, melyet Mordónak (tib. *Mo rdo*) hívnak; egy hágóhoz közeli hegyoldal, amely tele van világos és sötét kövekkel. A névben a *mo* szó jóslást, a *rdo* követ jelent. Amikor az utazók ehhez a helyhez érnek, az ég felé dobznak néhány kavicsot (jóskövet), és nézik, melyik ér földet először. Kérdésükre a világos kő jelenti a pozitív, a sötét pedig a negatív választ. Egy helyi legenda szerint Nagy Sándor is eljutott idáig, de visszafordult, mert kérdése az volt, hogy meghódítsa-e Ladakot, de amikor feldobta a köveket, elsőnek egy sötét színű kő ért földet.¹

A *mo* a tibeti népi hitvilágban, a „névtelen vallás”-nak² is nevezett ősi kultúrszokban, hagyományokban gyökerezik: „Tibet buddhizmus előtti hitvilága látószólag teljesen a jelenvaló élet kérdéseivel van elfoglalva. Célja, hogy asztrológiai

¹ Glossary of Tibetan Geographical Terms. Collected by Hermann, Adolphe and Robert de Schlaginweit, Ph. Dr., LL. D. Trin. Coll. Dubl. In: *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* Vol. XX. London 1863, pp. 67–98.

² Stein, Rolf A: *Tibetan Civilization*. Stanford University Press, Stanford 1975, p. 165.

számítás vagy jóslás segítségével felfedezze az emberi betegségek és szerencsétlenségek okát, aztán előírja a megfelelő gyógymódot.”³ A *mo* – ahogy a névtelen vallás számos más eleme is – beépült a szervezett bön (tib. *bon*) vallásba és a buddhizmusba is. Ez alkalommal azonban csak a buddhista *mot* fogjuk vizsgálni.

Ahogy a népi hitvilágban, úgy a hindu-buddhista látásmódban is megtaláljuk azt az elképzelést, miszerint a sötét kövek negatív, a világosak pozitív dolgokat jelölnek. Amikor a Halál Ura (szkr. Dharmarāja, tib. Chos kyi rgyal po) ítéletet hoz a halott ember felett, a fehér és fekete kövek az emberi életben elkövetett jó és rossz tettek szimbólumai. A következő részlet, melyet egy Jolmoból (tib. Yol mo)⁴ származó fanyomatból, Lhamo Lhamcsung *delog*⁵ életrajzából idézünk, jól szemlélteti, hogyan képzelik el a tibetiek az alvilágbeli megmérettetést, Lhamo találkozását a Halál Urának szolgálival:

„Amint felfelé mentem, egy majomfejű lénnel találkoztam. A majomfejű beszélni kezdett hozzám: 'Ó, leány, életedben mennyi bűnt követtél el, mennyi érdemet szereztél?' 'Nem emlékszem semmire, semmi bűnre vagy érdemre' [feleltem]. Amikor ezt mondtam, a *dākinī* rám nézett és azt mondta: 'Ó, leány, ne félj, ne rettegj, csak nézz azokra a kövekre'. A mérleg jobb oldalán egy fekete ember fekete köveket halmozott fel, a bal oldalán egy fehér ember fehér köveket, a majomfejű pedig [a mérlegen] egyensúlyozta a kőhalmokat. A fekete és fehér kövek közül a fehérek bizonyultak nehezebbnek. 'Ó, leány, bár ebben az életben női testet kaptál, mégis úgy látszik, hogy előző életedben nagylelkű voltál.’⁶

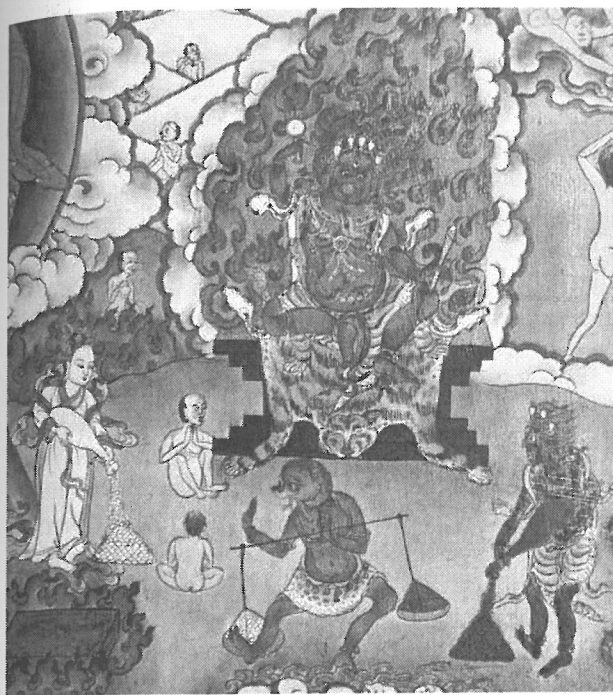
Ahogy a fenti idézet is bizonyítja, a buddhizmus hétköznapi gyakorlóinak számára a karma törvénye a legfontosabb szabály. Ha jót cselekednek, akkor a Halál Urával való találkozástól sem kell félniük. Érdekes elgondolkodni azon, hogyan kapcsolódik a karma fogalma a kockajóslás véletlenszerű eredményéhez. A *mo* mindig azzal kezdődik, hogy a jóslat kérője egy istenség segítségét kéri, a szertartás formájában pozitív erőket hív meg. A szertartás azonban nem változtatja meg a személy karmáját, és ezt nemcsak az tudja, aki a jóslatot kéri, hanem az is, aki adja (e kettő lehet ugyanazon személy is). A szertartás felajánlása által felhalmo-

³ Snellgrove, David – Richardson, Hugh: *A Cultural History of Tibet*, Shambhala, Boston – London 1995, p. 55.

⁴ Az utóbbi két évben a Jolmo völgy szakrális földrajzával kezdtem foglalkozni. Ez a gyönyörű természeti adottságokkal rendelkező völgy, melynek lakói egy archaikus tibeti nyelvjárást beszélnek, a tibeti-nepáli határ nepáli oldalán fekszik. Innen származik az eredeti tibeti kézirat.

⁵ Tib. 'das log „aki visszatért a halálból”. Olyan embereket jelöl, akik meghalnak – néhány órára, vagy akár több napra megszűnnek az életfunkcióik – de aztán visszatérnek az emberi világba, ahol különböző világokban tett látogatásaikról számolnak be.

⁶ 'Das log lha mo lham gcung gi rnam thar dmyal ba 'grim pa'i lo rgyus – An Account of the return from death and hell of Lha mo bu khrid or Lha mo Lham gcung of Yol mo, Reproduced from a rare manuscript from the library of Bla ma Zla ba of Yol mo, Published by Lama Dawa and Chopel Lama. Darjeeling, Kargyud Sungrab Nyamso Khang, Forest Villa, West Point fs. 15–16.

1. kép. A fent említett jelenethez hasonló ábrázolás egy falfestményen, a Létkerék pokolkörének részeként (Fotó: Gelle Zsóka, Dardzsiling, Kangyur Gompa, 2006)

zott érdemet arra használják, hogy az emberben rejtőzködő pozitív lehetőséget előhívják. Az érdemet nem lehet átruházni, és kívül kerülni az ok- és okozat törvényén, de fel lehet használni úgy, hogy saját vagy mások jó karmájának erejét felébresszük. Ha pl. valakinek egy rokona beteg, vagy az üzlete csődbe megy, akkor az érte végzett szertartás sikere az egyén saját karmájának erejétől függ. Ha a betegség karmája, vagy a betegségre való hajlam erősebb, mint a beteg személy tudatfolyamában rejlő pozitív energia, akkor a betegség hatását nem lehet megszüntetni, és a szertartás sikertelen marad. Ezért a betegek számára végzett divinációt nagyon nehéznek és fárasztónak tartják.⁷

A divináció egyben tudománynak is számít a tibeti kultúrkörben, melynek célja, hogy megértse a különböző energiákat és működésüket. A mo segítségével megérthetjük az összefüggések láncolatát, ezáltal képesek leszünk látni az események tendenciáit, és lehetséges bekövetkezésüket a jövőben. Hasznos tudatosítani azokat a következményeket, melyeket bizonyos reakcióink létrehoznak, s a jövőbe nézni, hogy jelen események okait megértsük, és képesek legyünk kisebb-nagyobb akadályok legyőzésére. Ha nem figyeljük ezeket, az akadályozhatja munkánkat, szellemi fejlődésünket, utazásunkat, egészségünket, vágyainkat és érdeklődésünket.

⁷ Dorjee Tseten: „Tibetan Art of Divination”. In: *Tibetan Bulletin*. March–April 1995, p. 1.

Hétköznapi döntéseikben a tibetiek gyakran fordulnak a *mohoz* segítségért, saját maguknak jósolnak, dobznak kockával, vagy egyszerűen az imafüzérüket használják, ott, abban a pillanatban, amikor a kérdés felmerül, mindenféle ceremónia vagy felkészülés nélkül. Jellemző azonban, hogy komolyabb kérdésekben (házasság, üzleti szerződések) vagy krízishelyzetekben (súlyos betegség, valaminek az elvesztése) az emberek inkább valamilyen vallási szakértő, egy tantrikus gyakorló (tib. *sngags pa*), egy *mani* láma, egy szerzetes, vagy éppen egy magasrendű láma segítségét kérik. Ez abból a hitből táplálkozik, hogy a *mo* eredményét meghatározza a jós kapcsolata a *mot* támogató istenséggel.

Bárből lehet *mopa* (tib. *mo pa*), vagyis olyan szakértő, aki mások számára jósol. Az is gyakran előfordul, hogy mélyen vallásos emberek, anélkül, hogy kolostori vagy más vallási képzést kaptak volna, különösen tehetségesnek mutatkoznak a jóslásban. Dardzsilingben 2005-ben meglátogattam egy idős asszonyt, akit többen említettek a helyiek, amikor jósok után kutattam. Szőnam Cshodrön 83 éves volt, amikor találkoztunk, és egy kis Dardzsiling melletti faluban, Ghoomban lakott. Kérdésemre elmesélte, hogy Derge Lhadongban született Kelet-Tibetben (Kham). Már gyermekkorra óta jósol másoknak. Tizenhét évesen egy tibeti katonához ment feleségül, elhagyta szüleit, azóta sem hallott róluk. Férje sokat ivott, nagy szerencsejátékos volt, sokat szenvedett tőle. A Dalai Láma Indiába menekülése (1959) után egy évvel férjével együtt Indiába menekült. Először Mirikben élt, de abban az időben ott még nem volt láma, ezért költözött Ghoomba. Hét évvel Indiába érkezése után férje meghalt. Gyermekük nem volt. Szőnam azóta egyedül él, sokáig hordárként dolgozott. Nem mondta senkinek, hogy *mot* csinál, de ha tanácsát kérte valaki, szívesen segített. Egyszer egy asszony beteg gyermeke számára kért *mot*, és miután beigazolódott a jóslat, híre ment, és egyre többen jöttek hozzá tanácsért. Azóta ebből él. Mestere, Khen Rinpocshe a helyi *szakja* kolostor lámája volt. Jelenlegi újjászületése most tizenhat éves, szintén a ghoomi kolostorban lakik. Sokszor kérte gyökérlámája tanácsát a jóslással kapcsolatban, aki óvta attól, hogy kimondja a nevét annak, aki lopott, mert mást rossz hírbe hozni negatív cselekedetnek számít. Minden pénzt, amit a *mo*ért kap, a kolostornak ajánl fel. Főleg tibetiek jönnek hozzá *mot* kérni, de néha helyi nepáli, indiai emberek is. Általában olyankor fordulnak hozzá, amikor nem tudnak dönteni, vagy amikor valaki megbetegedik a családban. A *mo* előtt Dölmához⁸ imádkozik, aztán imafüzérét használva számolja ki az eredményt. A számokról tudja, hogy melyik mit jelent, nem használ könyvet. Soha nem tanult *mot* csinálni, és beavatást sem kapott hozzá. Kérdésem az életidő hosszára vonatkozik, melyre Szőnam-la azt mond-

⁸ Szkr. Tārā, tib. sGrol ma, jelentése: „Megmentő anya”. Népszerű istennő az indiai és a tibeti hagyományban. Tārā megment a világban létezés nyolc félelmétől (tib. 'jigs pa brgyad). Huszonegy különböző megjelenési formája van (tib. sGrol ma nyi shu rtsa gcig), melyeknek színe, attribútumai, ruházata, mantrái mind különbözőek. A tibetiek többsége naponta elvégzi Tārā szertartását.

ja, hogy minél többet gyakorolja valaki a Dharmát, minél jószívűbb, segítőkészebb, annál tovább él. A *Szangcshö mönlam*⁹ gyakorlása különösen hasznos az élet meghosszabbításában.¹⁰

A fenti beszámoló jól illusztrálja a *mo* általános sajátosságait.

1. a *mopa* imádkozik személyes védőistenségéhez, esetleg rövid szertartást végez
2. kockákat dob vagy imafüzére segítségével „*mot* csinál”, számokat kap eredményül
3. e számokat magyarázza jóskönyv (tib. *mo dpe*) segítségével vagy anélkül
4. a kérdezőnek valamilyen buddhista szertartást vagy imát ajánl, melynek gyakorlása az eredményt pozitív irányba befolyásolja

2004-ben egy amdói orvos barátom, Gendün elmesélt egy történetet, mely jól illusztrálja, hogy a jós sok esetben magas megvalósítást elért tantrikus gyakorló: „Egy ember elment egy híres tantrikus mesterhez, hogy kipróbálja, tényleg akkora mestere-e a *monak*, ahogy azt állítják róla. Útközben készített egy bábut, néhány ágat a földre szúrt, száraz fűből ruhát készített neki, és a feje helyére egy nagy követ rakott. Éppen úgy nézett ki a bábu, mintha igazi ember lenne. Ott hagyta a bábut az úton, és elment a mester házához. Ott elmesélte neki, hogy egy barátjával indult útnak, de az lemaradt valahol útközben, és azt szeretné megtudni, hogy mikor ér társa ebbe a faluba. A mester miután *mot* csinált, azt mondta: a barátod akkor jön majd, amikor a fák, a fűvek és a kövek.”¹¹

Ngakpa Cshödrakot az utcán láttam meg 2001 márciusában, Dharamsalában. A buszmegállóban ült a földön, és az előtte fekvő tibeti könyvből recitálta az imákat. Hatalmas imamalmot forgatott egyik kezével. Vörös-fehér csíkos sáljából látszott, hogy *ngagpa* (tantrikus gyakorló), és kíváncsiskodó kérdéseim hatására végül kötélnak állt, hogy egy közeli étteremben interjút készítek vele. Nem tudta pontos születési évét, de azt gondolta, hogy kb. 63 éves lehet, és Töpában született, falujának neve Bongpa Parsang. Szülei gazdag nomádok voltak, és már olyan kisgyerekként kolostorba adták, hogy testvéreire sem emlékszik. A Szerá alkotótorába, a Nyenang melletti Phukta Gompába került szerzetesnek. Szerá Dzse Rinpcshe gyakran meglátogatta őket. Tizenhat éves volt, amikor a kínai invázió elérte a faluját, apját megölték, anyja belehalt a fájdalomba. Amikor ezt megtudta, visszadta szerzetesi ruháját, és a nepáli határ felé menekült, de útközben elfogták és egy évre börtönbe került Sigacében. Tizennyolc évesen szabadult. Úgy érezte,

⁹ Tib. *bsang mchod smon lam*, a helyes magatartásra inspiráló ima, magyar szövegét ld.: http://dharmaalap.freeweb.hu/szangcsomonlam/szangcso_1.htm

¹⁰ Interjú Szönám Cshodrönnel, Ghoom, 2005. augusztus

¹¹ Beszélgetés Gendün Dhargyéval, Delhi, Majnu ka tilla, 2005. március.

jobb, ha elhagyja Tibetet. Kjirongba ment, és itt kelt át a Himaláján, a nepáli oldalra. Két éven át egy étteremben volt kisegítő. Éhbérért dolgozott. Aztán találkozott egy tibeti emberrel, aki Lo Mönthangba (Mustang, Nepál) hívta, hogy csatlakozzon a tibeti partizánokhoz. Abban az időben gyakran átdobtak tibetieket a határon, hogy lecsapjanak a kínai határőrökre, katonákra. Ezt a lazán szervezett hadsereget *Cshusikangdruknak* nevezték (tib. *Chu bzhi gang drug*, jelentése: „Négy folyó, hat hegylánc”).¹² Primitív felszereléssel harcoltak, kard, puska és tojásgránát volt az összes fegyverük. Sok konfliktus volt a vezetők között, ezért Cshödrak három évvel később kilépett. Egy darabig korábbi katonatársaival gyógynövényeket árultak Nepálban, de kevés sikerrel. Már tizenhét-tizennyolc éve, hogy vándorolni kezdett. Azóta az utcán él, és imádkozik minden érző lényért. Dudzsom Rinpocshe¹³ volt a gyökérlámája és beavató mestere, nála tette le a *ngagpa* fogadalmat. 1994–1995-ben Indiába költözött. Dharamsalában megházasodott, és lánya született. Cshödrak még mindig vándorol, az év egyik felét Dharamsalában, a másikat Delhiben, az utcán imádkozással tölti. Az emberek 10-20 rúpiát adnak neki, hogy mondjon egy imát egészségükért, gyarapodásukért, szerencsájukért. A helyiek szerint jó *mopa*, mert nagyon együttérző, és csak a Dharmának él. Saját bevallása szerint szívesen jósol bárkinek a jövőről, de előző életekről nem szeret beszélni. Amikor arra kértem, hogy csináljon *mot* egy barátnőmnek, ráfűjt a kockákra, összerázta őket egy pohárban, majd a számokat fellapozta egy tibeti fanyomatban, Palden Lhamo¹⁴ jóskönyvében. Sokáig betűzgette a szöveget, majd elhangzott egy teljesen váratlan jóslat, ami egy év múlva tényleg beigazolódott legnagyobb megrökönyödésemre.¹⁵

A tibetiek, amikor lehetőségük adódik rá, vagy igazán komoly döntés előtt állnak, akkor egy nagy lámától kérnek *mot*. Az egyik leghíresebb *mopa* Őszentsége, Szakja Trizin,¹⁶ a szakja rend feje, aki a tibeti buddhista elképzelések szerint Mañjuśrī, a bölcsesség bodhisattvájának emanációja. Mipham¹⁷ jóskönyvének bevezetőjében a következőképpen fogalmazza meg a *mo* működési elvét:

¹² A hadsereg történetéről lásd: Kunga Samten Dewatsang: *Flight at the Cuckoo's Behest - The Life and Times of a Tibetan Freedom Fighter*. Paljor, Delhi 2002.

¹³ Tib. *bDud 'joms rin po che*, 1904–1987. Tibet déli részén, Pemaköben született, a nyingma hagyomány egyik leghíresebb mestere volt.

¹⁴ Tib. *dPal ldan lha mo*, szkr. Śrīdevī, mong. Ökin Tngri. A nyolc védelmező közül az egyetlen, aki női alakban jelenik meg. A mahāyāna tanítás és a Dalai Lámák védelmezője. Öszvéren ábrázolják, melynek oldalára a betegségek erszénye, varázsfonal, és egy kocka van erősítve, mely arra utal, hogy ő a tibeti kockajóslás (*mo*) segítő istennője.

¹⁵ Interjú Ngagpa Cshödrakkal, Dharamsala, 2001. március.

¹⁶ A szakja hagyomány feje, 1945-ben született egy kis faluban Sigace közelében Ngavang Künga (tib. *sNgags dbang kun dga'*) néven. 1951-ben fedezték fel, hogy ő a szakja egyház vezetőjének reinkarnációja, és maga a Dalai Láma emelte trónra, ő lett a negyvenegyedik a Szakja Trizinek sorában. Ma az indiai Rádzspurban él.

¹⁷ Dzsú Mipham Namgyal Gyaco (tib. *'Ju mi pham rnam rgyal rgya mtsho*), 1846–1912. A nyingma

2. kép. Ngagpa Choedak a buszmegállóban (Fotó: Gelle Zsóka, Dharamsala, 2001)

„Mivel a buddhák fel vannak ruházva minden körülmény okának és okozatának tudásával és belelátnak ezek végső természetébe, a *mo* akkor működik, ha a rendíthetetlen hit a buddhákra való egyhegyű koncentrációval egyesül. A *mo* ily módon olyan módszerré válik, melynek segítségével nem-megvilágosodott lények a buddhákra hagyatkozhatnak, hogy az ő segítségükkel küzdjék le mindennapi életük problémáit.”¹⁸

Amikor valaki *mot* csinál, olyan erőre támaszkodik, amellyel egy bizonyos istenség ruházza fel. Ezt az erőt elnyerheti azáltal, hogy egy előző életében kapcsolatban állt az istenséggel, és tovább erősítette ezt ebben az életében gyakorlással, elvonulásokkal, melyeknek során *mantrákat* recitált, például egy milliószor elmondta az istenség *mantráját*, és tiszta koncentrációban azonosult az istenséggel. Fontos, hogy a jóslás motivációja tiszta legyen. Bárki kialakíthat szoros kapcsolatot egy istenséggel, és ennek következtében különféle erők birtokába juthat, de ha ezeket ártalmas célokra használja, az szerencsétlen újjászületéshez vezethet. A *mohoz* kapcsolódó legfontosabb istenségek: Mañjuśrī (tib. 'Jam dpal)¹⁹, Tārā (tib. sGrol ma), Vajrapāṇi (tib. Phyag na rdo rje)²⁰, Śrīdevī (tib. dPal ldan lha mo), Dordzse Judronma (tib. rDo rje gyu sgron ma),²¹ és Cering Cshenga (tib. Tshe ring mched lnga).²²

Egy híres tibeti láma, Khamtrul Rinpoche²³ a következőképpen írta le a kockajóslás folyamatát:

„Ahhoz, hogy a divináció sikeres legyen, nagyon fontos, hogy a jós tiszta motivációval rendelkezzen, és a személy, aki a jóslatot kéri, higgyen a jós személyében. Fontos, hogy először mindketten imádkozzanak a Három Drágasághoz, gyökér- és hagyománylámájukhoz, és istenségeikhez, különösen Palden Lhamóhoz és más Tanvédőkhöz, hogy tiszta választ kapjanak. Ha nem hallottam a kérést tisztán, akkor újra megkérdem, majd vizualizálom önmagam személyes védőisten-

hagyomány kiváló mestere, és a *rime* (tib. *ris med*) tibeti ökumenikus mozgalom elindítója volt. Fontos filozófiai írásai mellett kb. kétezer oldalt szentelt az asztrológiának és jóslásnak.

¹⁸ Jamgon Mipham: *Mo – Tibetan Divination System*. Snow Lion Publications, Ithaca N.Y. 1990, p. 8.

¹⁹ Mañjuśrī a bölcsesség bodhisattvája, a tantrikus buddhizmusban személyes védőistenség (tib. *yid dam*).

²⁰ A mahāyāna buddhizmus bodhisattvája, a tantrában védőistenség, aki a megvilágosodott erőt szimbolizálja.

²¹ Női védőistenség Tibetben, akinek alakja a tükörrel végzett jósláshoz kapcsolódik.

²² A hosszú életet biztosító öt nővér, akik az öt bölcsességet szimbolizálják, a Gaurisankar hegy istennői. Az öt nővér tibeti neve: *bKra shis tshe ring ma*, *mThing gi bzhal zang ma*, *Mi g.yo blo bzang ma*, *Cod dpan mgrin bzang ma*, *gTal dkar 'gro bzang ma*.

²³ A *dzogcsen* tanítás egyik legnagyobb élő mestere, 1928-ban született Tibetben. 1961-ben menekült Indiába, orvosként dolgozott sokáig, majd 1991-ben nyitotta meg kolostorát Dharamsalában. Ma is ott él.

ségemként, Vajrakumāraként (tib. rDo rje gzhon nu),²⁴ vagy Vajrakīlayaként (tib. rDo rje phur ba), és meghívom Palden Lhamot. Mivel régóta közel áll hozzám, tisztán vizualizálom magam előtt, és arra kérem, hogy adjon tökéletes választ annak, aki tanácsért jött. Aztán kockát vetek, és a számok alapján a jóskönyvhöz fordulok. Sok ilyen jóskönyv van, amelyeket nagy lámák írtak, és ezek mindenféle lehetséges válaszokat tartalmaznak, de miután már valaki jól ismeri a jóstechnikákat, nem fontos a szöveghez fordulni.”²⁵

Tehát először elhangzik a kérdés, majd a jós az istenséget vizualizálja, meghívja, hogy jelenjen meg, és bölcsessége által segítsen abban, hogy a jós által dobott kocka az isteni bölcsesség választát mutassa. Ez Palden Lhamo egyik tibeti jóskönyve szerint a következő ima kíséretében történik:

„Elég rágondolni, és ő elhalmoz minden tökéletességgel,
Vágyvilág dicső úrnője, tökéletesen cselekvő,
határtalan titok tanításának dicső [őrzője],
meghívunk ide, légy a vendégünk,
a divináció módszerének csodás ifjú isteni gyermeke.”²⁶

Ez az ima Palden Lhamo egyik megjelenési formáját (tib. dMag zor rgyal mo) hívja meg. Az ő moját három dobókockával végzik, amelyek egytől hatig vannak számozva pontokkal a szokásos módon. Ha nincs kéznél a jóskönyv, akkor a három számot egyszerűen összeadják, és a következő jelentést kapcsolják az eredményhez:

17 -	kiváló
5, 7, 9, 11, 13, 15 -	jó
8, 18 -	közepes, a jó felé hajlik
3, 10 -	közepes
14 -	közepes, de a rossz felé hajlik
4, 6 -	rossz
12, 16 -	nagyon rossz ²⁷

Ebben az az általános tibeti elképzelés tükröződik, hogy a páratlan számok szerencsések, a párosok kevésbé. Amikor jóskönyvből adják meg a választ, az is

²⁴ Vajrakumāra, vagy más néven Vajrakīlaya egy haragvó alakban megjelenő személyes védőistenség, aki minden buddha megvilágosodott tevékenységének szimbóluma.

²⁵ Dorjee Tseten: „Tibetan Art of Divination”. p. 3.

²⁶ dPal ldan dMag zor rgyal mo'i sgo nas rno mthong sgrub tshul de'i 'grel bshad dang bcas pa (A Győzedelmes Mágikus fegyverű Palden Lhamo szerinti divináció és annak magyarázata), fa-nyomat, Sherig Pharkhang, Delhi 1977, f. 2a.

²⁷ Nebesky-Wojkowitz, René de: *Oracles and Demons of Tibet. The Cult and Iconography of the Tibetan Protective Deities*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz 1975, p. 457.

lehet, hogy olyan kockát használnak, melynek oldalán nem számok, hanem betűk vannak, ilyenkor kétszer vagy háromszor egymás után dobnak, és a szótag kombinációt keresik ki. Például a Mañjuśrī moho- olyan kockát használnak, melynek hat oldalára Mañjuśrī *mantrájának* szótagjait festik (A RA PA CA NA DHĪḤ), erről még lesz szó a későbbiekben. A kocka csontból, fából vagy kagylóból készül. A jós tehát megrázza a pohárban lévő kockákat, ráfúj, majd kiborítja őket az asztalra. Vagy ha nincs kockája, akkor imafüzérét három helyen megragadva hármásával leszámolja a pontok között lévő gyöngyöket.

Ha magunknak jósolunk, akkor Namkhai Norbu Rinpocshe szerint a legegyszerűbb módszer, amikor az imafüzért bal kezünk mutató és középső ujjá közé csúsztatjuk az ujjak tövéénél (1), majd megfogjuk az ujjhegyeknél (2), és a jobb kézzel (3). Leszámoljuk a gyöngyöket fordított sorrendben 3-tól 1-ig hármásával, addig, míg minden résznél egy, kettő vagy három gyöngy marad. Leírjuk ezt a három számot. Alkalmazzuk a három számot arra a *cha*-ra (magyarázatát lásd alább), amelyik megfelel a kérdésünknek, és elolvassuk az arra a speciális kombinációra vonatkozó feleletet. Fontos kérdéseknél megismételjük a folyamatot háromszor, és a számkombinációkat leírva kiszámoljuk a válaszok átlagát.

A 'cha' egy érdeklődési terület, vagy problémák „családja”. Hat 'cha' van:

- A. Egy személy eljön vagy nem (tib. *mgron cha*)
- B. Meg kell venni vagy nem (tib. *tshong cha*)
- C. El kell utazni vagy nem (tib. *lam cha*)
- D. Értelme van spirituális szempontból vagy nem (tib. *chos cha*)
- E. A családi ügyek jól mennek vagy nem (tib. *khyim cha*)
- F. A kívánság beteljesül vagy nem (tib. *'dod cha*)

Szám:	Helyzet:	Jelentés:
1	1	gyors
1	2	meglepetés
1	3	sebesség
2	1	zavar
2	2	kellemetlenség
2	3	kis késés
3	1	pozitív
3	2	profit
3	3	késés

Amennyiben 1,1,1 jött ki, akkor a válasz:

- A: Jönni fog.
- B: Ha az üzlet létrejön, nagyon nyereséges lesz számodra.
- C: Ha útra kelsz, könnyű utad lesz.
- D: Szellemi értelemben jó.

ok, hanem betűk
és a szótag kom-
bálóinak, melynek
CA NA DHĪH),
agylóból készül.
Ítja őket az asz-
regragadva hár-
szerint a legeg-
yőző ujjá közé-
2), és a jobb kéz-
hármával, ad-
juk ezt a három-
tát lásd alább),
s kombinációra
tót háromszor,
a' van:

- E: A helyzet jó.
F: Kívánságod egy része teljesül.

1,1,2 esetén:

- A: Jönni fog nemsokára, de valami probléma adódik.
B: Az üzlet könnyen létrejön, de következményei lesznek, és viták követik.
C: Pillanatnyilag rendben van, de több kifürkészhetetlen körülmény történhet még, például késés.
D: Úgy tűnik, mintha gyakorolnál, de gyakorlásod nem nagyon eredményes.
E: Úgy tűnik, jól mennek a dolgok, de igazából van valami, ami nincs rendben, és túl kellene jutni rajta.
F: Nem teljesül a kívánságod.

1,1,3-nál:

- A: Nem valószínű, hogy azonnal betoppan, de a közeljövőben jó híreket kapsz tőle vagy felőle.
B: Kicsit nehéz összehozni az üzletet, de utána nem sokkal elégedett leszel.
C: Az utazás jó lesz, de a vége felé lehet egy kis késés; megbizonyosodik, hogy az út célja minden alapot nélkülöz.
D: Nem jutsz magas szintre, de ez a szint is kielégít.
E: A helyzet jó, és idővel még jobb lesz.
F: Az eredmény kecsgető lesz, de ehhez sok időre van szükséged, stb.”²⁸

cha)

ég

Egy másik leírás szerint az olvasófüzérrel végzett *mo*-nál (tib. *phreng mo*) a jóslást végző személy függőlegesen önmaga elé tartja az olvasót, mindkét kezének ujjai-
val véletlenszerűen, a gyöngyöknek kevesebb, mint felét maga előtt tartva. Aztán
mindkét kezével egymás felé kezd közelíteni, hármával számolva a gyöngyöket.
A jóslat eredménye a megmaradt gyöngyök száma (0,1,2). A folyamatot három-
szor megismétlik. Amikor egy gyöngy sem marad, az eredményt „súlyomnak”
nevezik. Amikor egy, akkor „hollónak”. Amikor kettő, „hóoroszlánnak”. Az első
számolás eredménye jelzi az istenség támogatásának erősségét, és a jóslás minő-
ségét általában. Ha súlyom jön ki elsőre, az azt jelzi, hogy a védelmezők támogat-
nak, szerencsés lesz új vállalkozásunk, győzünk egy perben. A holló az első szá-
moláskor azt jelenti, hogy a védelmezők nincsenek a mi oldalunkon. Nem sikerül
a vállalkozásunk, veszünk a perben, ellenségekkel találkozunk. Ez mind arra fi-
gyelmeztet, hogy ne kezdjünk semmilyen új vállalkozásba. Az első körnél a
hóoroszlán az istenségek támogatását jelképezi, lassú, de biztos előrehaladást; és

²⁸ Chögyal Namkhai Norbu: *Mo – The Tibetan Method of Divination*. Ed. by Fabio Andrico.
Shang Shung Edizioni Merigar é. n.

ellenségeink meggyengülésére utal. Ha a kérdés üzletünk sikerére vonatkozott, akkor ezt semleges válasznak tekinthetjük. A második számolás eredménye közvetlen környezetünk eseményeire vonatkozik. A sólyom általában jó szerencsét jelent, de nem azok számára, akik gyermeket akarnak, és kérdésük erre vonatkozott. A lopás és betegség előfordulásának esélye kicsi. A holló komoly betegséget jelez, egészségügyi problémát, és az életerő csökkenését. Elveszthetünk dolgokat, vagy ellophatják őket tőlünk. De szerzetes esetében ezek a negatív következmények jelentősen kisebbek. A harmadik számolásnál a megmaradó gyöngyök száma egy máshonnan érkező vendégről ad információt. Ez a tibeti élet fontos része volt a régi időkben, de ma is, mivel az emberek állandóan utaznak, és nem tudnak távolról kapcsolatot teremteni egymással. A sólyom azt jelenti, hogy hírt kapunk nemsokára, vagy vendég érkezik. Betegség tekintetében azt jelenti, hogy megtaláljuk a gyógyulás legjobb módját. A holló a közelgő utazó szempontjából rossz hírt jelent. Lehet, hogy akadályok lassítják útját, lehet, hogy egyáltalán nem érkezik meg, vagy kirabolják útközben. A beteg nem gyógyul meg, és a kérdező elveszt valamit, vagy lopnak tőle. A hóoroslán azt jelenti, hogy az utazó késni fog, de nem éri baj. Kevés egészségügyi probléma lesz, de lehet, hogy nehéz lesz megtalálni a megfelelő gyógyszert. A jóslás legjobb eredménye a három egymást követő sólyom. Ez azt jelenti, hogy az utazó gyorsan megérkezik, a beteg gyorsan meggyógyul, és gyors előrelépésre lehet számítani.²⁹

A Mañjuśrī mot kockával végzik (tib. *sho mo*). Ha nincs kéznél az említett hat szótaggal díszített kocka, akkor számokkal jelölt kockát használnak, és a számokat megfeleltetik a *mantra* betűinek, így keresik ki az eredményt a jóskönyvben. A Mañjuśrī *mo* alapszövege eredetileg a Kālacakra tantrán³⁰ alapul; a *ḍākinīk ōcānja*³¹ és más kommentárszövegek alapján Mipham,³² a nagy nyingmapa tudós állította össze. Mipham Kelet-Tibetben született, legfontosabb mestere Dzsamjang Khjence Vangpo³³ és Patrul Rinpocshe³⁴ volt. A jóskönyv szerint, ha például az AH és PA szótagokat dobjuk, annak jelentése a „Hold nektársugara”. Ez a kép arra utal, ahogy a Hold sugarai bevilágítják az éjszakai eget, mely a békés előrehaladás, növekedés, erényes cselekedetek megtestesülését jelképezi. E divináció jelé-

²⁹ Dorjee Tseten: „*Tibetan Art of Divination*”. p. 4.

³⁰ *Kālacakra tantra*, tib. *Dus kyi 'khor lo*, jelentése: „Időciklusok”. A tibeti hagyomány szerint a Buddha Dharmarāja Sucandrának, Sambhala királyának adta át ezt a tanítást. A szöveg hosszú változata tizenkétezer versből áll, és a legfelsőbb *yogatantrák* csoportjába (szkr. *anuttarayoga*) tartozik.

³¹ Tib. *mKha' 'gro'i rgya mtsho*. A *Cakrasaṃvara* tantrához tartozó tantraszöveg, mely a *ḍākinīk* szerepét írja le a Heruka *maṇḍalában*.

³² Lásd: 17. lábjegyzet.

³³ Tib. 'Jam dbyangs mkhyen brtshe'i dbang po. 1820 és 1892 között élő híres mester, tudós és *tertön*. A *rime* mozgalom egyik vezető alakja.

³⁴ Tib. *dPal sprul rin po che*. 1808–1887 között élő jelentős nyingma mester.

nek teljes neve: „az érzékszervi vágyak tárgyainak élvezete akadályok nélkül”. A család, vagyon és élet (tib. *khyim cha*) szempontjából e két szótag kombinációjának jelentése: ha megtisztító gyakorlatokat végzel, akkor képes leszel növelni gyermekeid számát. Szándékok és célok szempontjából azt jelenti, hogy szándékaid és céljaid nem ütköznek akadályba. Különösen hasznos, ha gyengéd, békés cselekedeteket végzel; erő vagy erőszak nem hoz semmilyen eredményt. Barátok és vendégek szempontjából arra utal, hogy minden fehér színű tárgy, étel és ital növekedni fog. Nem lesznek ellenségeid. Vendégeid útja kényelmes lesz, és nemsokára megérkeznek. Gyorsan meggyógyulsz megfázásból és emésztéssel kapcsolatos betegségekből. Nincsenek körülötted zavaró gonosz szellemek. Erényes vagy, és érdemeid növekednek. Ha megkérsz egy nőt, hogy nézzen körül az északi és a déli irányban, akkor meg fogod találni, ami elveszett. Abban a kérdésben, hogy eljő-e, és sikerül-e elérni egy bizonyos dolgot, a válasz: igen. Minden egyéb kérdésben: a jóslat szerint minden olyan munka, melyben nők is részt vesznek; minden könnyű, nem megerőltető tevékenység jó. Minden olyan dolog, mely tűzzel kapcsolatos, kicsit rossz. Kis dolgok és boldogság tekintetében növekedés várható, ha olyan női istenségekre támaszkodsz, mint a Sítatārā, és Uṣṇīṣavijayā. Jó, ha olyan *sūtrát* recitálsz, melyben megvilágosodást jósolnak nőknek. Végezz víz felajánlást, hogy elkerüld a büntetést. Nagyon jó, ha felajánlást teszel a *nágáknak*³⁵. Bármilyen *gurujóga* gyakorlatot végzel, az is mind jó eredményeket hoz.³⁶

Vannak *mopák*, akik a döntésképtelen helyzetek megoldását látják a *mo*-ban, de volt olyan is, aki azt mondta, hogy a *mo* olyan, mint a buddhista történetek mesélése. Segít megállni egy pillanatra, hogy elgondolkodjunk cselekedeteink, vágyaink helyességén, és ugyanakkor ráébreszt félelmeinkre, szorongásainkra. Ezért is fontosak a buddhisták számára azok a gyakorlatok, imák, melyeket a *mopa* előír a szertartás végén. Hitük szerint ezek segítenek abban, hogy a belső és a külső környezet egyensúlya helyreálljon.

Indiában, Tibetben járva én is kikértem néha *mopák* tanácsát. Egyszer annyira aggódtam valami miatt, hogy elmentem egymás után két jóshoz is. És amikor mindketten mást mondtak, teljesen tanácstalan lettem. Nemsokára meglátogattam Őszentsége, Szakja Trizint Rádzspurban, mint a leghíresebb *mopát*, és riadtan kérdeztem tőle, hogy mit tegyek. Ő mosolyogva csak annyit mondott: „Semmi baj, kérj egy harmadik *mot*”.

omány szerint
ítást. A szöveg
ortjába (szkr.

mely a *đākinik*

ester, tudós és

³⁵ Szkr. *nāga*, tib. *klu*. A *nágák* olyan lények, melyek az emberi világban élnek, de többnyire láthatatlanok az emberek számára. Általában a víz elemhez kapcsolódnak, patakokban, tavakban, tengerekben vagy ezek közelében élnek. Kígyószerűek, alakjuk a vagyonhoz kapcsolódik, kincsek őrizőinek tartják őket. Nem ártalmasak az emberre, csak ha megzavarják lakóhelyük békéjét. Ilyenkor bőrbetegségeket, vagy leprát okozhatnak, melyet nem lehet hagyományos gyógyszerekkel kezelni, csak a *nágáknak* szóló felajánló rituálékkal.

³⁶ Jamgon Mipham: *Mo – Tibetan Divination System*. Snow Lion Publications, Ithaca, N.Y. 1990.

Irodalom

- Chögyal Namkhai Norbu: *Mo – The Tibetan Method of Divination*. Shang Shung Edizioni, Merigar é. n.
- Chögyal Namkhai Norbu: *Drung, Deu and Bön – Narrations, Symbolic Languages and the Bön Tradition in Ancient Tibet*. LTWA, Dharamsala 1995.
- '*Das log lha mo lham gcung gi rnam thar dmyal ba 'grim pa'i lo rgyus* – An Account of the return from death and hell of *Lha mo bu khrid* or *Lha mo Lham gcung* of *Yol mo*, Reproduced from a rare manuscript from the library of *Bla ma Zla ba* of *Yol mo*, Published by Lama Dawa and Chopel Lama. Darjeeling, Kargyud Sungrab Nyamso Khang, Forest Villa, West Point
- Diemberger, Hildegard: *Female Oracles of Modern Tibet*. In: *Women in Tibet*. Columbia University Press, N.Y. 2005.
- Dorjee Tseten: *Tibetan Art of Divination*. In: *Tibetan Bulletin*. March–April 1995.
- Dotson, Brandon: *Divination and Law in the Tibetan Empire: The Role of Dice in the Legislation of Loans, Interest, Marital Law and Troop Conscription*. In: *Contributions to the Cultural History of Early Tibet*. Brill, Leiden, 2007.
- Dpal ldan dmag zor rgyal mo'i sgo nas rno mthong sgrub tshul de'i 'grel bshad dang bcas pa* [A mágikus fegyverű Palden Lhamo szerinti divináció és annak magyarázata], fanyomat, Sherig Pharkhang, Delhi, 1977.
- Ekvall, Robert B.: *Some aspects of divination in Tibetan Society*. In: *Ethnology*. University of Pittsburgh 1963.
- Glossary of Tibetan Geographical Terms*. Collected by Hermann, Adolphe and Robert de Schlaginweit, Ph. Dr., LL. D. Trin. Coll. Dubl. In: *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* Vol. XX. London 1863, pp. 67–98.
- Jamgon Mipham: *Mo – Tibetan Divination System*. Snow Lion Publications, Ithaca, N.Y. 1990.
- Kunga Samten Dewatsang: *Flight at the Cuckoo's Behest - The Life and Times of a Tibetan Freedom Fighter*. Paljor, Delhi 2002.
- Laufer, Berthold: *Bird Divination among the Tibetans*. In: *T'oung-pao*. Series 2. Vol. 15. no. 1. March 1914, pp. 354–463.
- Levine, Norma: *The Blessing Power of the Buddhas – Sacred Objects, Secret Lands*. Elements, Shaftesbury, Dorset 1993.
- Mumford, Stan: *Himalayan Dialogue – Tibetan Lamas and Gurung Shamans in Nepal*. University of Wisconsin Press, Madison 1989.
- Nebesky-Wojkowitz, René de: *Oracles and Demons of Tibet. The Cult and Iconography of the Tibetan Protective Deities*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz 1975
- Oracles and Divination*. Ed. by Michael Loewe, Carmen Blacker, Lama Chime Radha, Boston, Shambhala 1981.
- Snellgrove, David – Richardson, Hugh: *A Cultural History of Tibet*. Shambhala, Boston – London 1995.
- Stein, Rolf. A: *Tibetan Civilization*. Stanford University Press, Stanford 1975.
- Strickman, Michael – Faure, Bernard: *Chinese Poetry and Prophecy*. Stanford University Press, Stanford 2005.
- Interjú Ngagpa Cshödrakkal, Dharamsala, 2001. március
- Interjú Gendün Dargye tibeti szerzetes-örvossal, Majnu ka Tilla, 2005. március
- Interjú Szönam Cshodrónnal, Ghoom, 2005. augusztus